

Nowela jako popularny gatunek literacki pozytywizmu

Nowela ukształtowała się najpierw jako opowiadanie ustne przekazywane w przyjacielskim gronie słuchaczy. Podstawowym wymogiem gatunku była zwięzłość – musiała dać się opowiedzieć w czasie jednego spotkania. Tę właściwość zachowują również nowele utrwalone w formie pisanej. Twórcy doby pozytywizmu nie trzymali się jednak ściśle reguł gatunkowych, dlatego wiele z ich utworów trudno jednoznacznie zaklasyfikować. Rozbudowanie treści może przerodzić nowelę w szkic powieściowy, a niekiedy nawet w powieść.

Nowela to gatunek literacki pochodzący z Włoch. Należy do rodzaju literackiego: epika. To krótki utwór literacki pisany prozą, charakteryzujący się wyraźnie zarysowaną i sprawnie przeprowadzoną akcją główną, mocno udramatyzowaną, która zmierza do punktu kulminacyjnego (zwrotnego). Fabuła noweli jest zazwyczaj jednowątkowa, pozbawiona epizodów (czyli wątków pobocznych), rozbudowanych opisów przyrody oraz szczegółowej charakterystyki postaci. Jej treść dotyczy pewnego zdarzenia opartego na wyrazistym motywie, z pozoru nieistotnym (np. kamizelka, sokół, katarynka), ale często nabierającym znaczeń symbolicznych. W noweli akcja toczy się w określonym czasie i miejscu, a osobą opowiadającą jej przebieg, zazwyczaj w sposób obiektywny, jest narrator. Ukazywane przez niego wydarzenia mają swoje przyczyny i skutki.

Elementy kompozycji noweli

- moment zawiązania akcji (ekspozycja)
- punkt (bądź punkty) zwrotne akcji (rozwój fabuły)
- punkt kulminacyjny akcji
- rozwiązanie akcji (puenta)
- epilog (nie zawsze wprowadzany przez autora)

Słownik

Literatura filantropijna – tendencja m.in. w literaturze XIX wieku obejmująca utwory, które w zamierzeniu autorów miały zwrócić uwagę czytelników na problemy społeczne i nakłonić do działań dobroczynnych.

Retardacja – (łac. *retardatio* – opóźnienie) zabieg stylistyczny polegający na opóźnianiu punktu kulminacyjnego w celu wywołania napięcia u czytelnika.

Sokół noweli – motyw przewodni utworu nowelistycznego, spajający akcję, często o symbolicznym znaczeniu.

Szkic powieściowy – termin określający utwory prozatorskie bardziej rozbudowane niż nowele, w których pojawiają się wątki drugoplanowe i szerszy opis świata przedstawionego, za krótkie jednak, by określić je mianem powieści.